

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: *DUMINEC'A.*

<p>PRETIULU ABONAMENTULUI.</p> <p>Pentru Austro-Ungari'a: Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr. Pentru Romani'a si strainetate: Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.</p>	<p>PRETIULU INSERTIUNILORU:</p> <p>Pentru publicatiunile de trei ori cé.contiennu cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.; si mai sus 5 fl v. a.</p>	<p>Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei „BISERIC'A si SCÓL'A.“ Èr banii de prenumeratiune la TIPOGRAFI'A DIECESANA in ARAD.</p>
---	--	---

Crescerea vitelor.

In timpul celor cam 30 de ani din urma s'a schimbat apròpe cu deseversire sistemul de economia rurala al tierii nòstre. S'au comasat multe pamenturi, s'au regulat rùurile, si s'au strîmtat locurile de pasiune. De aci apoi a provenit faptul, ca astadi in Ungari'a se produce mult mai mult grâu si mai multe cereale decât in anii de mai nainte; èr crescerea vitelor s'a negles in parte mare.

Pretiu grâului, precum se vede, este espus la o mare fluctuatiune, deórece la noi in tiéra pretiu grâului nu se reguléza nici dupa cuantitatea productiunei, nici dupa marimea speselor de productiune, ci dupa esport, dupa cum adeca grâul si preste tot cerealele nòstre pot concurá pre pietiele streine cu pretiu grâului si cerealelor din celelalte tieri agricole, cari asemenea cu noi vënd productele lor in tierile din apusul Europei.

De aci vine, ca sunt ani, in cari granele nòstre se vënd cu pretiuri bune, si sunt ani, in cari economii nostri trebue se-le vëndá cu pretiuri mici. Si astfelu plugariul si in genere economii nostri sunt de multe ori espusi la un felu de loteria economica, si siliti a vinde chiar si sub spelele de productiune.

In faci'a acestui faptu vedem pre de alta parte, ca pretiu càrnii de vita s'a suit in timpul din urma la o suma, pre carea nu o a avut nici odata pãna acum. De unde urméza, ca tendenti'a nòstra economica ar trebui se fia, cá se cultivám mai putièn pamèntu cu grâu si cereale si se dàm mai multa importantia crescerii vitelor, cari si astadi si in viitoriu, se vor rentá, si se vor plati mai bine.

Este inse greu a cresce vite astadi, când in mesura atât de mare s'au strîmtat locurile de pasiune. Si fiindca in starea de astadi acestea nu se pot marí spre a poté cresce vite bune si de pretiu, este neaperat de lipsa, cá se avem in vedere cu deosebire doue momente, si anume: se tiènem, si se crescem soiuri mai bune de vite, si se semanám ier-

huri, cu cari se-le putem intretiéne, cresce si in-grasiá.

In privinti'a soiului si soiurilor de vite regul'a generala este, ca acel'a este cel mai bun, carele se cresce mai usior si cu mai putiène spese, si carele este pre deplin aclimatisat cu clim'a, cu ap'a si cu nutretiu, carele se produce la noi.

La noi in tiéra se cresc astadi urmatórele patru rase de vite cornute, dintre cari doue sunt rase indigene: ras'a de vite albe mari, cu córne frumóse, ras'a mica numita si busiana, si doue rase importate, un'a elvetiana si un'a olandeza. Ceste doue rase din urma sunt deja bine aclimatisate la noi, si poporul nostru le cresce mai cu séma prin comitatele Timisiu si Carasiu-Severinu. Cá rase de pretiu figuréza pre pietiele din Budapest'a si Vien'a, cari dau la noi tonul in privinti'a bunatãtii si valorii vitelor nòstre, ras'a mare indigena, cea elvetiana si olandeza.

Din nefericire inse la poporul nostru ras'a cea mai latita este ras'a mica, seu busiana, carea se platesce mai reu. Si astfelu intre altele si din acésta cauza poporul nostru din crescerea vitelor nu póte se realizeze unu cascigu mai mare, precum adeca l'ar poté realisé, daca s'ar deprinde se tièna si se crésca vite de o rasa mai mare, de o rasa mai buna.

De aceea pasul cel dantéiu, pre carele ar fi se-lu faca poporul nostru, pentru cá din crescerea vitelor se póta realisé un cascigu mai mare, este, cá se inlocuiesca ras'a mica, busiana, cu ras'a mare indigena, seu cu un'a din cele doue importate.

Dar ne lipsescu pasiunile pentru a cresce vite multe si bune, este plansóre generala astadi. Si a-deverul este, ca asia este. In acelasi timp in se tocma asia de mare a-deveru este, ca intre plugarii nostri si in genere intre economii din intréga tiér'a s'a desvoltat un felu de lacomia de a semaná cât mai mult pament cu grâu si cu cereale. Pretiu grâului si al cerealelor inse este espus astadi, si va fi espus dupa tóte probabilitãtile si pre viitoriu la

diferite fluctuatiuni, astfeliu, cá plugariulu nostru se nu-si póta aflá socot'a, si chiar se nu-si póta acoperi speșele de productiune, cari la noi se urca de jugerul catastralu fôrte adesea dela 40—45 fiorini.

Intre astfeliu de imprejurări, asia ni-se pare noue, ca ar fi mai consult si mai rentabil lucru, daca pre langa grâu si cereale, am cultivá in mesura mai mare, decât pana acum ierburi, de nutretiu pentru vite: trifoiu, mazariche, si burgundi, si am pune pondu mai mare pre crescerea vitelor de rasa si de pretiu.

Pretiuulu cárnii de vita dupa tóte probabilitáțile este in directiune de a-se urcá, seau cel putien de a remané stationariu pre un timp óre carele; si astfeliu astadi crescerea vitelor presentéza economului un cascigu mai siguru si un venit mai rentabil, decât cultivarea cerealelor.

Semenarea si cultivarea ierburilor pentru nutretiu afara de servitiul, ce-lu face la nutritie si crescerea vitelor contribue in parte si la ameliorarea pamentului. Asia d. e. trifoiul rosiu prin radecinile lui afunde innéca radecinele buruienilor, si fragediesce pamentul, ér mazarichea prin aceea, ca cresce, si se desvólta iute, lasa economului timp de ajuns, cá se póta pregati pamentul pentru semanaturile de tótna.

Intre imprejurările nóstre de astadi deci tiént'a in desvóltarea economica a poporului trebuie se ne fia, cá si cel mai mic econom, si plugariu al nostru, carele are numai un patrariu de sesiune de pament, cam a patr'a parte din acest pament, se-o cultive cu ierburi de nutretiu si cu burgundi, seau napi de zachar. Doue iugere de pament semantate cu ierburi de nutretiu, si cu burgundi sunt in stare a intretiéne bine 6—8 capete de vite. Si astfeliu plugariulu nostru prin o sistema economica de acésta natura va fi in positiunea, cá in fie-care an se póta vinde 2—3 capete de vite, si se realizeze un venit brut de cel putien doue pana in trei sute de fiorini in fie-care an, — din care suma si-póte platí sarcinile publice, — fara cá se atinga venitul, pre carele lu-realiséza din cereale, póme si legume.

Cel mai bun sistem de economia este de regnla acél'a, in carele economul si intreprindietoriul si-afla calculul si socot'a, si anume astfeliu, cá din economi'a sa se póta suportá sarcinele publice, se-si póta acoperi speșele de productiune, se póta trai, si se póta din cascigul realizat pune ceva la o parte pentru inmultirea capitalului si pentru asigurarea esistentiei pre dilele negre.

Si vorbind de inmultirea capitalului, — amin-tim o imprejurare, carea adesea remane nebagata in seama de plugariulu nostru. Espusu fiind plugariulu fluctuatiunilor economice din urma n'a potut ingrijí cu destul succes de inmultirea capitalului fundamental de productiune, sub carele intielegem pamentul cá atare si recuisitele de economia. Pamentul, de carele dispune plugariulu nostru este in multe pârți

pre exploatat si lipsit de sucurile trebuintióse; ér acést'a s'a intémplat cu deosebire din lips'a de vite, si in urmare din lips'a de gunoiu.

Astfeliu o mai buna ingrijire de crescerea vitelor ni-se impune cá o necesitate urgenta si din punctul de vedere al ameliorării capacitatii de productiune a pamentului.

Apoi avénd plugariulu nostru boi si in genere vite bune póte se-si lucre pamentul mai bine si mai cu inlesnire; si tieranii mai cu dare de mana pot folosi plugurile cu doue brazde, un lucru, carele este de lipsa cu atât mai vértos, cu cât lucratorii sunt scumpi si este posibil, cá in viitoriu se devina si mai scumpi.

Terminand constatám, ca o mai buna ingrijire de crescerea vitelor ni-se presentéza astadi cá o urgenta necesitate pentru o normala si succesa desvóltare ulterióra a poporului nostru.

Ingrigirea pastorala pentru cei morbosii.

Preotul, ca pastoriulu turmei sale cuventátore, are datorintia a-si estinde ingrigirile sale asupra starei atât psichice cât si fisice a pastoritilor sei asupra impregiarilor sale bune si rele; acesta este pastoriulu cel bun, pastoriulu practic si modern. O stare de impregiur a pastoritilor este de exemplu si morbul. Morbosul pretinde nunumai ingrigire trupésca sanitara ci si mangaiare: „doctorul sufletelor si al trupurilor“ fiind preotul in acest cas are teren frumos de activitate.

Iubirea pastoritilor o póte cascigá preotul mai cu séma prin ingrigire adeverat parintiésca prin iubirea sa catra fii sei ce se estinde mai cu séma in necasuri, in suferintie si bóle.

Si déca mai adaugem catra aceste ca tocmai poporul nostru este acela carele se negliga cu totul in casuri de bóle, lasându-se cu totul numai in voia lui Ddieu cu dicál'a ca: „deca vré Ddieu voiú mai trai, déca nu inzadar me trudesce“ vom sci apretiu acest teren de activitate pastorala care la noi preotii románi asemenea este delasata.

De câte-ori obvin in parochia singuratice casuri de bóle, de câte-ori grasséza morburii epidemice si totusi in cele mai multe casuri nu este nime se sfatúesca, se mánгааie poporul, carele apoi recurge la superstitii la vrajuri si vrajitorii ce in celea mai multe casuri sunt periculóse. Si déca ingrigirea pastorala s'ar estinde si asupra acestei impregiurari, cáta mangaiere ar casciga preotul parochienilor sei cu cât ar scade morburile si mortalitatea in popor!

Ingrigirea pastorala pentru acésta impregiurare avénd iusemnatatea sa notrica, nu-i iertat se o negligam. Datorintiele pastorale in acest cas se pot grupá in doue pârți: in ingrigire de suflet si de trup; de-si noi duhovnicesci pastori suntem, nu sta in potriua chemarii nóstre ca precând ne ingrigim de

suflet se dam sfaturi si pentru bunastarea, sanatatea corpului.

In celea urmatóre voi aratá deci pre scurt cum trebuie sa procedá preotul in casuri de singuratice casuri de bóle, cum in casuri de epidemii.

In general pastorul practic si va estinde ingri-girea sa ca in cuventarile sale se aduca 'nainte nu-numai lucruri ce se referesc la suflet ci si la corp; astfel vá cuventá despre bóle ca urmarile peccatului, despre cum avem se ne portam in casuri de bóle si altele accentuand ca omul nu-i iertat sè se lase cu totul eventualitatii nelucránd din partea sa nimica pentru recascigarea sanetatii sale, ca este chiar peccat a te lasá in vointia lui Ddieu numai, caci prin acésta am incercá bunatatea lui Ddieu.

In singuratice casuri de bóle preotul va urmá conform principiilor pastorale déca indata ce i-va veni la cunoscintia ca cutare parochian al seu zace in bóla, lu va cercetá cu bunavointia chiar nechemat. Nu va intárdia deci a intrebá cu de amenuntul pre cel morbos despre morbul seu si déca morbul ar fi grav se-l mangaie cu cuvintele scripturii, se verse in el sperantia de rensanatosiare se-i recomande rugaciuni, maslu liturgia, se-l sfaúesca se se marturisésca si se se cuminece se-i recomande singuri medicamente casnice care le va sci si le afliá cu cale; sa aplice cataplasme reci insusi aratând modul aplicarii lor; sa recomande teuri si altele.

Convingendu-se preotul ca casenii umbra cu vrajuri cu descáncece, se le arate ca aceste nunumai ca sunt nefelositóre, ba chiar neiertate si periculóse si se-i sfaúesca sa cheme medic priceput càci precum putem mântui o casa de foc deca schintele si flacar'a prima se va stinge tocmai astfel si morbul se póte alungá deca chiar la inceput recurgem la mijloce medicale.

Se nu cugete cineva ca prin aceste din urma preotul s'ar abate dela calea sa si ar clatina credinti'a in Ddieu a morbosului, càci precând recomanda ajutoriu medical trebuie se motiveze acésta cam in urmatorul chip: Bunul Ddieu la rugaciunile preotului, fiind atotputernic póte se ne redeie sánatatea si fara ajutor medical dar nu voiesce ca se faca minuni pentru peccatele nóstre si se ne deie tamaduire fara concursul nostru. Dar pentru aceia a dat putere tamaduitóre ierburilor arborilor si mineralélor ca omul cu mintea sa se-le intrebuintieze si se se ajutóre in casuri de bóle.

Pe când recomandam medic morbosului se-l sfaúim se aiba incredere in dinsul, se urmeze ordinatiunile lui strictamente si se folosésca medicamentele prescrise. Caci ce folos ar fi de sfatul cel mai bun deca nu urmám aceluia? ce medicamentele cele mai bune deca nu le luam? Cel ce nu primesce consiliile unui medic priceput despicieza in sciinti'a aceluia darul lui Ddieu, si când nu urméza prescrielor lui peccatuesce in contra sa caci singur se lipsesce de viétia când i-a fost aprópe ajutoriu trimis dela

Ddieu prin medic. Din acéste nu urméza inse ca noi se acceptam vindecarea numai dela medic si medicamentele lui, caci tamaduirile vine dela Ddieu si a sperá vindecare numai dela ómeni ar fi un peccat contra lui Ddieu. Se recurga morbosul deci la medic, tiene-se de prescisele lui si sè se róge el seu prin preoti, se i-se deie vindecarea. In casuri de epidemii pastorul nencetat va sfatui pe parochenii se-i mai cu séma la izolarea morbosilor. Vá aratá in scurta invetiatura ca bolele contagióse sunt periculóse fórte prin transmutarea dela unul la altul si prin acesta mórtea va secerá cu gramada victimele sale. Va sfatui pe poporeni se nu mérga in case unde sunt atari bolnavi se se ferésca de coatingeri cu dingsii, in deosebi se nu se aplece nici casenii asuprá bolnavului, se nu sarute pe cel mort in ból'a contagiósa.

Nu ne putem mirá in destul cum poporul nostru cu incredere órba nu se feresce pre sine in timpuri de epidemia incât, nici cum nu voiesce a se lasá de obiceiul ca si la cel mort in atare bóla lipiciósa se aduna multi la priveghiare si comandare. Va face atenti pre parochieni si la dispositiile legii in casuri de bóle epidemice, aratând ca acele legi si dispositiiti fiind pentru binele lor, trebuie se le observeze strictamente intru tóte. Este aici datorinti'a preotului ca se intervina cu sfaturile sale si cu cuventarile sale convingátóre aratând periculul in care poporul de buna voia se arunca si acésta pe basa ca dinsul are datorinti'a a se ingriji nunumai de celea spirituale in poporul seu. Incât privesce impregiurarile estraordinaria de acesta natura nu vá intrelasá preotul oca-siunea binevenita de a tiene parochiunilor sei invetaturi morale aratând ca noi suntem caus'a bólelor nostre de o parte, de alta parte bólele sunt trimise dela Ddieu ca pedepse pentru peccatele nóstre si ca sè se puna la incercare credinti'a nóstra. Balsamul mangaiator alinator de dureri si suferintie in tot casul este in sa cuventul lui Ddieu, care a-lu vesti intru tóte impregiurarile preotilor s'a dat; depinde deci dela preot ca pastoriu practic se scie intrebuintia acest puternic mijloc spre fericirea temporalá si eterna a pastoritilor sei.

C. Lazar,
preot.

Epitropiile bisericesci.

Biseric'a este cea mai perfecta institutiune culturala, carea prin santele precepte ale religiunei si prin practic'a ei organizatiune continua dezvoltarea societáti omenesci, apropiindu-o prin perfectiune tot mai mult catra fericire.

Intru adevér; cea mai mare fericire o semte omul intr'o societate bine organizata, intre frati, cari fiesce care doresce fericire si bucuria celuialalt, avend consciinti'a egalitatii fratiesci, cá fii ai unui Parinte ceresc!

Inse pentru rezultatele fericite a unei societati bine organizate se recere si o cualificatiune fericita a individelor ce o compun, se recere producerea, desvoltarea si realizarea a o multime de idei folosite societatii in general si individelor ei in parte: dara nici o ideia nu se póte realisa fara de materie! Chiar si valórea trudei si cualificatiunea pentru producerea, desvoltarea si realizarea ideilor se estimeza prin anumita cuantitatea de anumite surate materiale.

Materi'a, eternul principiu real, in carele Creatorul se descopere omului pre sene in modu naturalu, noi le numim: lume, natura, corpuri, puteri si legi naturale. Materi'a — nu póte lipsi nici bisericii crestine la realizarea santelor sale idei pentru fericire credinciosilor ei!

Biserica nu trebuie se considere averea materiala cá scop, ci cá pre acel mijloc indispensabil, de carele are necesitate imperativa la realizarea sublimelor sale idei, trebuie se o aibe pururea in vedere.

Cu drept cuvent multi au despretiuit averile materiale cáci materi'a cá scop, materi'a chaotica intru adevér incurca, condamna si sdobesce spiritelele cele debile; spiritele creatóre inse au necesitate de multa materia, in carea densele sciu realisa bogatele lor idei. Pentru aceast'a invingerea „Spiritului lumii“ sau materialistic se intielege gresit sub despretiuirea materiei; ci sub predominarea si folosirea rationala a cât mai multa materie pentru realizarea ideilor mari in servitiul desvoltării societatii omenesci trebuie se se intieléga.

Materi'a se castiga prin economie. Biserica a apreciat valórea reala a materiei si pentru economisarea ei a instituit epitropia. Epitropia economizeza averea materiala si o pune la indeman'a celor alalte organe culturale ale bisericii pentru intretinerea si desvoltarea vietii acesti'a.

Epitropia cá organ inca- si are organizatiunea sa, si pentru ca se póta economisa cu succes, trebuie se aiba o organizatiune cât se póte mai corespunditoria. Organizatiunea esterna cá epitropie metropolitana, diecesana, protopresbiterala si parochiala, respective fundationala, este pré-nimerita. Dens'a corespunde categoriilor gradelor din organismul bisericeii, inse acésta nu este de ajuns! — Nici acea nu este de ajuns, ca fiecare epitropie lucréza in sfer'a gradului seu, ori cât de mult ar lucra ca organ solitar si separat! Epitropia bisericeasca trebuie so aibe si o organizatiune interna, carea se lege intre sine tóte impreuna, se produca si se economizeze dupa principiile sciintiei moderne ale economiei, ér materi'a economisata se circuleze cu repediciune siguritate si acuratetia prin intreg corpul bisericesc, potentiand puterile acestuia prin pulsatiunile sale sanetóse intogmai ca sángele corpul omenesc.

In starea de presinte cu privire la organizatiunea interna a epitropiei bisericesci, epitropiile paro-

chiale nu stau in nici o legatura de negociatiuni seau de afaceri intre sene, nici cu cele protopresbiterale. Sunt epitropii parochiale, cari dispun de sume de bani si de averi, pre cari le depunu spre fructificare la institute straine pentru un venit bagatel. Sunt éra altele cari iau imprumuturi scumpe, sau umbra in cersit cu anii, spre a-si astringe sumele necesarii pentru acoperirea lipselor lor, pre când bucuos ar plati o dobanda moderata pentru avansarea unui inprumut la timp, carea dobanda ar cadea éra si folosul bisericii.

Epitropiile ppresbiterale sunt intr'o stare cu totul anormala, intru cea ce privesce menirea lor. Densele exista asia dicend numai dupa nume, cá o institutiune mai mult ideala, tóta ocupatiunea lor marginindu-se la un raport anual, ce-l da sinodului seu despre starea averilor parochiilor din protopresbiterat, cela ce este mai mult un raport statistic, din punct de vedere epitropial putien semnificativ, pre când epitropiile protopresbiterale ar trebui se fie centre provinciale-de mari averi bisericesci, cari se dea succursul lor epitropiilor parochiale, se mijlocésca circulatiunea reciproca intre acestea, apoi intre epitropiile parochiale si cele diecesane, precum la róndul lor cele diecesane ar trebui se fie mijlocitórele între epitropia metropolitana si între cele protopresbiterale, ca averea si valorile se póta circula in tot corpul bisericesc folosind si ajutand, unde cere trebuinti'a fructificand in biserica prin si pentru biserica, scutind astfel biserica de a-si da ródele economiei sale altor institute straine.

A introduce o astfel de organizatiune in viétia economica a epitropiilor nóstre bisericesci este de cea mai mare trebuintia pentru desvoltarea si perfectionarea culturala, economica si si-a insesi vietii societatii bisericesci, carei'a s'ar dá mare avént.

Déca particularii tiên cont de rezultatele practice a le sciintielor economice si le aplica la intreprinderile lor de economie cu mult mai vértos biserica trebuie se se intereseze de dênsele, aplicandu-le in viétia epitropiilor sale. Déca se considerau sciintiele economice-financiale mai de timpuriu de catra biserica nóstra, si déca se punea o deosebita ingrijire pe organizatiunea iuterna a epitropiilor sale, s'ar puté bucurá astadi de averi cu mult mai mari, prin mijlocul caror'a si-ar puté inlesni un progres mai rapede in cultur'a generala si special in cea religiósamorală si economica. Multe averi a le poporul credincios s'ar fi pastrat si sporit prin ajutoriul bisericii, si nu s'ar fi perdut pentru noi.

Confundand multi materi'a, economica cu materialismul filosofic, sau preocupat in contra averii materiale si au propagat pareri gresite in popor despre valórea averii materiale; altii din nesciintia sau din egoism culpabil au predicat principii fericitóre (?) despre saracie in biserica, neintielegend cuvintele Mantuitoriului, care numai pe acei bogati ii condamnă, cari nu sciau folosi averile lor pentru scopuri de

charitate. Că Mantuitoriul pune pond pe chivernisél'a rationala o dovedesce s-tul Evangelist Mateiu la cap. XXV. 14—30. in pilda cu talantii si cu servitorii sau administratorii diferiti, carora un stăpan îi concediù mergend dēnsul departe. La rentōrcere stapanul lauda pre acei doi servitori, cari economizand insisi cu banii i-au sporit induoit, ér pre cel-ce ingropase talantul unic, l'a ocarit, caci nu l'a depus spre fructificare la atare institut al schimbatorilor, sau bancarilor. Evident, cumca Mantuitoriul recomanda in prim'a linea economisarea directa a averii si numai in a duoa linea esarendarea sau depositarea spre fructificare a dēnsiei.

Averea bisericeii, ca avere comuna are o insemnatate economica cu mult mai superiōra de cât averea privata; caci averea privata risipindu-se mai usior, familia decade in miserie, si Ddieu scie dupa câti decenii sau secolii sau nici odata se va mai poté reculege vre un membru sau urmasiu, si innaltia in viētī'a sociala; pre când, déca esista o biserică bogata cu bogate institutiuni de charitate trupésca si spirituala, celor decadiuti economicesece li-se pun la indemana tōte posibilele mijlōce pentru dobandirea unei nōue positiuni sociala, de carea sunt vrednici si pentru cultur'a fiilor lor, scapandu-i de degenerarea sociala, carea este atāta de trista pentru individ, cât si pentru societate.

Efectele averii comune se ved mai bine la popōrul israiltean. Alianti'a acestui popor au astrins sume colosale, din timpuri vechi si le administrēza in felul seu. Destul, că multi admiram colosalele operatiuni financiale a caselor Rothschild, Cremieux, etc. cu cele mai puternice state, precum si marea muniticentia a baronului Hirsch si colosalele jertfe de charitate ale acestui'a si ale altora de felul lui in diferite parti a ale lumii. Infiuntī'a averii materiale asupra vietii economice, politice si sociale a aliantiei se revarsa asupra fie-cari membru a dinsei in tōte imprejurarile de pretutindené, pre unde traesc, si unde au afaceri; pre când omul serac al unei societati serace nimenea nu-l baga in sēma nici pe dēnsul nici afacerile lui.

Biseric'a nōstra cu un'a epitropie metropolitana, cu 3 epitropii diecesane, cu 62 epitropii protopresbiterale si cu 2019 epitropii parochiala la 1.600,000 credinciosi sau aliati in biserică gr. or. romana din Ungari'a si Transilvani'a, in cel mai scurt timp ar economisa miliōne, pe cari le-ar poté pune in serviciul culturei intelectuale, economice, si religiōsemorale a le poporului; ér prin aplicarea in functiunile de comptabili la protopresbiterate si la epitropiile parochiale mai bogate, apoi prin sporirea lor la cele diecesane si metropolitane, s'ar poté intemeia fericirea si esistinti'a a aprōpe 1000 familii inteligente romāne.

„Panea nōstra cea da tōte dilele“ si-o poté crestinul ca om de omenie si muncitoriu diligent agonisi pentru sine si pentru famili'a sa numai unde

averea economica ii da privilegiu de munca, si numai aci se pot cultiva si virtutile; caci averea reala este temeiuil culturei, carea intrupēza sublimatele idei, ce conduc omenimea la libertate, la fericire, la Ddieu.

Cei chemati deci sē se cugete serios la organizatiunea interna a epitropiilor nōstre bisericesci pentru mai marea glorie alui Ddieu.

Recitia, Nov. 1892.

I. Sāmu.

Din Stistv'a Eppului Grigorie Romnic. 1749.

[Continuare la Nr. 35 din 1891.]

Éra preotul si diaconul vrēnd a slujī S. liturgia, cu totul este datoriu catra acēsta a avé deosebil) si acesta ca sa fia voios intru gātirea sa (spre slav'a lui Dumnedieu, carele se slavesce in S. Troitia, si spre cinstea tuturor sfintilor carii se veselesc in raiul cel ceresc: si spre folosul si iertarea peccatorilor lui si a tuturor credinciosilor lui Dumnedieu carii sunt pre pament si a celor ce au reposat cu crescinatate intru drēpta credintia, si pentru toti cei ce vietuesc deosebi,²⁾ si pentru cei pristaviti³⁾ carii s'au incredintiat rugaciunei lui si pentru buna intemeierea sabornicestii si apostolesci Biserici a rasaritului)... sa faca dumnedieésca liturgia dupa porunca Dlui si dupa obiceiulu sfintei biserici a rasaritului, ca o taina ce sfintiesce pre Dumnedieu si curatiesce peccatele deseversit; intru care se pogōra s-tul Duch prin cuvintele gurii lui, dupa cuvintele dumnedieescilor cuvinte, si când dice: „si fa adeca panea acēst'a in cinstit trupul lui Christos si vinul acesta (cel amestecat cu pucina apa) intru sāngele lui cel Dumnedieesc prefacendu-le cu Duchul teu cel sfint“ (cele inainte puse pre prestol cu adeverat pré infintial.)

A cincea: cu totul se se nevoésca ca se se apropie cu mare curatienia si cu plecata smerenia spre acēsta dumnedieésca Taina, cugetand de marirea si de milostivirea si de curatia cea fara de masura alui, aducēndu-si aminte si de prostimea si spurcaciunea si neputinti'a sa de aceste dara cugetand va aflā omul mare mila si bucuria.⁴⁾

A siesa: se se nevoiésce cu de adinsul a-si casigá lui-si temere de Dumnedieu si dragoste alui

¹⁾ Adeca: mai are negresit si aceste d'ale avé in socotinti'a: Dispositi'a pietosa vesela.

²⁾ Pentru cei ce traiesc in retragere in monastiri, ducend vietia de sihastru.

³⁾ Pristaviti: reposati. Tautologia ce caracterizeza forte mult scrierile vechi ce sunt a se luá drept eflus al poesii evreesce.

⁴⁾ Cugetand adeca, pe de o parte la marirea si indurarea lui Dumnedieu de alta parte la simplitatea intinutiunea si neputinti'a sa pentru peccatele sale.

Orh. si de a cugeta la patimile Domnului caci va se
iea nadejdea cea duhovnicésca, catra care rugaciunea
cu de adinsul si cu socotinti'a fórte este ajutatóre.⁵⁾
Deci intr'acesta chip mainainte gatindu-se preotul
spre vrednicia slujirei a S. liturgiei (seu cel ce va
vré se se cuminece cu Trupul si sângele cel Dum-
nediesc) datoriu este vecernia cea de séra a o se-
versi séu sa o asculte dupa tocméla bisericeii spre
care Taina cu cucernicia se se invetie in gândul
seu cu umilintia cugetand: cum Domnul si Mantui-
toriul nostru Is. Chr. dupa patimile sale cele man-
tuitóre Vineri séra pentru pecatele nóstre pre cruce
spandiurand au murit pentru mantuirea nostra, cum
unul din ostasi cu suliti'a cóst'a lui a impuns si in-
data au iesit dintr'insa sânge si apa cum dupa a-
césta Iosif impreuna cu Nicodim trupul lui Chr. po-
gorándul l'au infasiurat cu pánza si in morment nou
l'au pus, si cum Mari'a Magdalin'a impreuna cu
précinstita muma a Dumnului cu mare plângere si
tanguire intru amariciunea inimei le vedé áestea.⁶⁾

Éra dupa cina seversim rugaciunile si canónele
cele hotarite luisi, cum este: Acahistul stapanei
Nascatórei de Dumnedieu, séu al Domnului is Chr.,
séu al sfintilor, carele este in fiesce di, séu al an-
gerului pazitoriul seu⁷⁾ si mergënd spre somn cu
cucernicia se cum pré sfantul suflet al Mantuitoriului
impreunat fiind cu Dumnedieirea s'au pogorit in iad
si au legat cu puterea pre stapanitoriul intunerecului
si imperatia aceluia o au pradat, si sufletele ale tu-
tutor dreptilor ce erau acolo din veac, din muncirea
lui le-au slobodit si impreuna cu sine le-au inaltiat,
si apoi dela preaslavita inaltierea sa in raiu le-au
salasiluit.

Dreptacea multiamindu-i pentru tóte facerile de
bine ale lui, care au facut neamului omenesc cu mór-

⁵⁾ Gandind cu pietate la patimile Mantuitoriului, va
ave mangaiere sufletésca si iubire catra sta servire, spre
care conduce forte mult rugaciunea ferbinte si luarea
aminte desine.

⁶⁾ Preotul cel ce are de a liturgisi d a t o r este a
sevêrsi mai nainte vecernia seu rugaciunea de séra, séu
in cas de imposibilitate se o asculte, cáci nu se cuvine
macar a calatori pe acel timp, ci a ne transpune cu min-
tea si inima la locul si timpul mantuitórelor patimi a
mantuitoriului Chr. si astfelu ne vom cascigá pietatea
cea mult dorita la servire s-tei liturgii si dómne! cáci
dintre noi nunumai ca nu servese vecernia, ci dispun se
se traga clopotele numai, si dinsii petrec intru locuri pro-
fane in cugetari si afaceri neiertate, batetore la ochi si
credinciosilor ce se candaliséza. Unde este aici amorea lui
Chr. si servirea sa sacrosanta unde spiritul rugatiu-
nal fara de care nu potem servi cu cuviintia si vrednicie
Domnului.

⁷⁾ Éra dupa cina: sfêrsind. „Dupa cinarea“ si. a.
Aceste tóte se cuprind in „Acahistul preasantei Nascatórei
de Ddiu si alte acahistice si rugaciuni.“ 1881. Tipogra-
fia archidiecezana. Dar durere ca nunumai nu se cetese
dar cati preoti sunt, cari n'au nici Acahistul! Ore sa
fim noi mai necredinciosi ca preotii papistasi, cari cu a-
táta consciintia cetesc „Breviarul“ lor!?

tea si patim'a sa cea mantuitóre si facatóre de vié-
tia cu deadinsul sa-l róge ca si tóte gresielile lui
curatindu-le pentru acelea sa-l mantuiésca pre din-
sul de munc'a cea vecinica si sa-l invrednicésca im-
peratiei sale. Si pre preacurat'a Nascatórei de Dum-
nedieu cu deadinsul sa o róge, cá cea ce a fost im-
preuna partasia patimilor si mortii fiului seu, si a-
cestea le-a privit cu multa durere, ca pré o folositóre
in viéti'a acést'a si ajutatóre spre tote faptele cele
bune, si in diua pristaverei, din trup sufletul isba-
vindu-l prin folosinti'a cea tare a sa de navalirile
diavolesci sa-l mantuiésca si sa-l salasiluiésca intru
imperatia fiului seu; ca tóte le póte ca o maica a
le cascigá dela fiul seu, celor ce alérge catra dinsa
cu credintia.

C. Lazar,
preot.

(Va urmá.)

Monografia comunei Chitichaz.

de Iosif Ioan Ardeleanu.

(Continuare si fine.)

XII.

Fundatiunile cont. Coloman Almásy sen. din loc.

In necsu cu celea comunicate pana aci, nu pot
intrelasa a nu inregistra cu multa multiamire si re-
cunoscintia la acest loc spre eternizare in inimile
credinciosilor, respective a satenilor mei urmasi de
aicia, acele fapte maretie, umanitari si de trainicie
vecinica, prin care Escelentia s'a cont. Col. Almásy
sen. din loc si-au incununat viati'a pre pament si
sus in Ceriuri.

E o adeverata raritate intre magnatii maghiari.
Pot se constat, ca nicairi prin singuratecile comune
din patria nóstra, fatia de ai nostri, nu s'au mani-
festat atáta charitate si iubire crestinesca ca din
partea numitului conte, care a facut mai multe fun-
datiuni tot cu scopul de-a promova binele comun
si a ajutóra prei lipsiti.

Piosul conte numai la noi are fundatiunile ur-
matóre:

1. „Fondatiunea Dénes“ s'au infiintiat la anul
1863 Aprilie 2, din incidentul nascerii fiului seu
Dénes, nascut la 23 Martie 1863. Fondatiunea sta
din 1000 fl. v. a. (Magyar földhiteint. kötvény Nr.
1664). Se impartesiesc din ea 10 seraci fara dife-
rinti'a de confessiune si nationalitate, in fiesce care
an la 15 Maiu si 15 Noemvre.

2. Fondatiunea „Maradvány földek váltsága.“
E infiintiat la 1863 Iulie 14 si sta din 6500 fl.
v. a. (Magyar földhiteintéz. zálog-levél). Se impar-
tesiesc in ajutóre 12 seraci de ori ce confessiune
si nationalitate in fie care an la 15 Maiu si 15
Noemvre.

3. Fondatiunea „Gyámsági“. E infiintiat la
1873 Iunie 30 si sta la inceput din 6000 fl. v. a.

(1868-iki vasuti kölcsön kötvények). Primesc ajutóre anuale 10 seraci tot la 15 Ianuarie si 15 Iulie.

4. Fondatiunea de 1000 fl. v. a. (Államadósági kötvény Nr. 116.732) din incidentul denumirii sale de consiliar intim actuale de stat al Majestatii Sale. E infiintata la 26 Septemvre 1885. Primesc ajutóre 10 seraci fara diferintia de confessiune tot la diu'a nasterii Majestatii Sale in 18 August n.

5. Fondatiunea de 1000 fl. v. a. (Államadósági kötvény Nr. C. 228.097) din incidentul casatoriei fiului seu Dénes cu cont. Károlyi El'a la 28 Aprilie 1888. E infiintata la 5 Maiu 1888. Se imparte intre 10 seraci tot la 28 Aprilie in fiecare an.

6. „Fondatiunea preotilor si invetiatorilor rom. greco-orientali din loc“ de 1785 fl. v. a. Din procentele acestei fondatiuni anualminte se impartesiesc preotii si invetiatorii din loc.

7. „Fondatiunea scolarilor seraci“ romani greco-orientali. Sta di 500 fl. v. a. papire de stat. Din procentele acestei fondatiuni pe la finea fiecarui an, scolarii seraci si umbitori la scóla, se proved cu imbracaminte, in proportiune egala.

8. Fondatiunea de 1000 fl. v. a. (Államkötvények). E infiintata in an. tr. din incidentul vindecarii nepótei sale Iean. Se impartesiesc din ea 10 seraci in fiecare an la 15 Iulie si 15 Decemvre.

Tóte fondatiunile sunt elocate in papire de valóre. Unele din ele sortindu-se s'au sporit la 1300 fl. v. a. si asia totalitatea fondatiunilor espuse astadi se urca la suma de 20,085 fl. v. a. de dupa care procentele se urca anualminte preste 900 fl. v. a. Din aceste se impartesiesc anualminte preste 62 de seraci; dintre cari sunt 41 románi. Daca locuitorii ar fi avisati ca se-si sustiena pre seracii sei, ar trebui se solvésca 5% delá 100.

„Si sunt si multe altele, câte a facut generosul conte, cari, de s'ar fi scris câte una, mi-se pare, ca in cartea acésta nu ar inchepe faptele, ce s'ar fi scris.“

D I V E R S E.

† *Cas de mórte.* Sêmtind in inim'a nóstra durerea, de carea este greu incercat un amic si coleg al nostru, anuniem cu durere, ca onorabilul nostru confrate, dlu Dr. Aureliu Demian, profesoru de higiena la seminariul din Arad a fost greu incercatu de sórte prin trecerea cea mult pré timpuria a iubitei si neuitatei sale socii, dómn'a Olivii'a nascuta Petco, carea ieri diminétia dupa grele suferintie si-a dat nobilul ei sufletu in manile Creatorului in etate de 21 de ani si in anul ai treilea al fericitei sale casatorii, lasand in cel mai profund doliu pre neconsolabilul ei sociu, pre neconsolabilii sei parinti, dlu Dr. Lazar Petco si dn'a An'a

Petco nasc. Siandor, pre neconsolabilii frati si sorori rudenii si consangeni.

Remasitiile pamentesci ale defunctei se vor depune astadi la doue óre dupa amédi spre odichna eterna in cimiteriul din Arad.

Esprimandu-ne condolenti'a nóstra facia de neconsolabilul sociu si facia de neconsolabilii parinti, rogám pre Celu Atotputernicu, cá se-le aline durerile acestei ireparabile perderi, ér sufletulu reposatei se-lu asieze in locasiurile dreptilor!

In veci amintirea ei!

* *Multiamita publica.* In 24 Noemvre v. c. s'a celebrat in biseric'a nóstra parastas pentru ilustrul decedat Antoniu Mocsonyi, cu care ocaziune dlu Michail Scheibling, director al domeniului Mocsonyi, a distribuit intre scolarii nostri incaltiaminte, rechisite de scóla si alte ajutóre. Subsemnatul ími implinesc o placuta datorintia, când in numele scolarilor mei aduc ilustrului d-nu Zeno Mocsonyi cea mai profunda multiamita pentru darurile, cu cari si de asta data a venit in ajutoriul poporului din Bata. Dumnedieu se-i resplatésca aceste daruri prin deplina sanatate si viétia indelungata, ér sufletul in veci neuitatului ilustru defunctu Antoniu Mocsonyi de Foen se-lu asieze in locasiurile dreptilor! Bata in 26 Nov. v. 1892. Ionichie Nestor, invetiatoriu.

* *Bibliografie.* Au aparut dilele acestea: „Studii practice pentru teori'a musicala, divisata in trei parti: armonie, contra punct si fuge, de Ernest Friederich Richter. Revediuata si complectata de Alfred Richter. Tradusa si editata de Constantin M. Cordoneanu. Bucuresci Typo-Lytopografi'a si fonderia de litere Dor. P. Cucu, Bulevardul Elisabeta 8. 1892.

Acest'a este titlul unei carti de specialitate ce se estinde pe 248 pagine in format 8° mare, datorita activitatii desvoltate in interesul muzicei nóstre nationale de dlu C. M. Cordoneanu profesor si redactor al „Romaniei Musicale“ din Bucuresci. Cartea d-lui Cordoneanu e de o valóre incontestabila si ea e menita fara indoéla a oferi tinerimei nóstre si tuturor iubitorilor de musica un bun, de care pana acuma au dus mare lipsa. E o invetiatura vechia, cá music'a nobiléza inim'a si spiritul, dér cá se influintieze ea nobilitând asupra nóstra, se recere la tóta intemplantia un studiu sistematic de musica; se recere invetiarea regulelor armonice si de compositiune. La acest studiu cu sistem se póte ajunge numai prin cantarea si esercitiul a tot ce e corect, ce e natural si in conformitate cu legea combinatiunilor armonice. Din pazirea rigurosa a regulelor armonice resulta stilul curat musical, stilul riguros séu fras'a severa, care nobiléza inim'a, care ageresce judecat'a, forméza simtiul corectitatii si al frumosului si nobiléza gustul.

Intru cât la noi nu s'a potut desvolta in acésta directiune simtiul musical si intru cât compositiunile nóstre nu sunt caracterisate prin intrebuintiarea stricta a regulelor armonice; caus'a zace in insasi lips'a unei carti de compositiune, a unui studiu teoretic musical. Când d-l C. M. Cordoneanu a scos la lumina cartea Dsale, a um-

plut asiadara un gol de mult sêmțiet in literatur'a nóstă musicala; a dat in mân'a tinerimei nóstre musicale un manual bun, de care se vor servi cu mare succes la studiul muziceii.

Recomandam cu deadinsul oper'a d-lui Cordoneanu tuturor amatorilor de musica, ca o carte de valóre, carea ii va instrui temeinic si cu succes in compositiuni musicale de tóte nuantiele. Dl Cordoneanu a fixat pretiul cartii in 8 lei, dér in cât scim noi, atât revist'a „Romania Musicala,” cât si cartea din vorba, Românilor de dincóce de Carpati le dă cu pretiuri reduse.

* *Siedintia publica.* Societate de lectura „Andrei Siaguna” va tiené o siedintia publica Dumineca in 29 Novembre st. v., in memoria Marelui Archipastoriu Andreiu, in sal'a cea mare a „Seminariului Andreian” cu o programa fôrte variata.

† *Necrolog.* Cu inima adunc sfasiata de dorere aducem la cunoscinti'a consângenilor si cunoscutilor, ca vecinic neuitat'a nóstă mama si bunica Ecaterina Vuia nascuta Diaconovici Loga, professóra de odinióra a institutului Otetelesianu din Craiova, in 21 Novembre a. c. la 3 óre in nópte si a dat nobilul suflet in manile creatoriului, in al 62 an al etatii sale. Odihnesce in pace suflet blând si privesce spre noi! — B.-Comlosiu, 21 Novembre 1892. — Iulia si Romul Vuia.

Concurs.

Pentru ocuparea postului invetiatoresc dela scól'a II-a gr. rom. din comun'a Tautiu. se escrie concurs cu terminu de alegere pe 13/25 Decemvre a. c.

Emolumintele sunt in bani gat'a 300 fl. v. a. diurna la conferinti'a invetiatorésca 15 fl., scripturistica 8 fl., pentru curatoratu 8 fl., si 7 stangeni de lemne din care are a-se incaldi si sal'a de invetiament, cuartiru liberu cu gradina de legumi.

Dela recurrenti se pretinde, ca la recursul loru, se fie adnesat: Estras de botez, atestat de moralitate, testimoni de cualificatiune atât din limb'a româna cât si din cea magiara si adresat catra on. com. parochial din Tautiu, trimis Pré On. Domn Acsentiu Chirila preot si inspector cercual de scóle in Silingyia comitatul Aradului, cel mult pana cu 3 dile ante de alegere.

Adaugendu si aceia ca au a-se presenta si la sant'a biserica in vre-o Dumineca seu serbatóre, spre a-si areta desteritatea in cânt si tipic.

Tautiu, la 21 Noemvre st. v. 1892.

Ioanu Birau, m. p.

Teodoru Laz'a, m. p.

pres. com. par.

not. com. par.

In contielegere cu mine: ACSENTIU CHIRILA, m. p.
insp. cer. de scóle.

—□—

Pentru deplinirea parochiei de class'a prima din comun'a T.-Remetea — protopresbiteratul Timisiorii, devenita vacanta prin mórtea preotului Nicolae Petrescu, se escrie concurs cu termin de 30 de dile dela prim'a publicare.

Emolumentele anuale sunt: Un'a sesiune parochiala; stol'a si birul usuat; un platiu parochial cu cânepisce; cari tóte computate dau un venit minimal de 820 fl. Din

acest venit veduv'a va avé competinti'a normata in §-ul 8 al reg. pentru parochii.

Recursele provediute cu documentele originale de cualificatiune pentru parecii de cl. I-a, adresate comitetului parochial din T.-Remete, sunt a-se substerne oficiului protopresbiteral din Timisior'a. Recurentii sunt avisati a se presenta cu 8 dile inainte de alegere in vre-o Dumineca seu serbatóre in s. biserica din T.-Remetea, spre a-si areta desteritatea omiletica si rituala.

T.-Remetea, 22. Octomvre 1892.

Comitetul parochial.

In contielegere cu Dr. TRAIAN PUTICIU, m. p. protopresbiterul Timisiorii.

—□—

Se escrie concurs pentru indeplinirea definitiva a postului de invetiatoriu la scól'a gr. or. rom. confessionala din Cladova, comitatul Aradului Inspectoratul Radna in urmarea renunciarei fostului invetiatoriu Aureliu Jurc'a cu termin de alegere pe Duminec'a din 13/25 Decemvrie 1892.

Emolumintele impreunate cu acest post sunt: 1) In bani gat'a 260 fl. v. a. 2) Interesele de dupa capitalul depus de 613 fl. v. a. in cassa de pastrare dela V. Consist. iarasi in bani gata suma de 24 fl 54 cr. v. a. 3) Pentru conferintiia cand va participa 5 fl, 4) Pentru cantorat 12 fl, 5) Pentru curatorat 8 fl, 6) In natura 6 orgii de lemne din cari e indatorat a incaldi si scól'a (sala de invetiament), 7) Competentie desdaunari de pasiune anual-minte de nu va avé vite recerute 7 fl. 46 cr, 8) Alta competintia din arend'a pamentului invetiatorescu, care-lu folosesce comun'a de pasiune 8 fl, 9) Cuartir liber cu una chilia si culina, grajd si gradina de legumi. Sum'a 325 fl v. a.

Dela recurrenti se cere se produca testimoni preparandialu, de cualificatiune si de limb'a magiara, apoi cel putien 2 (doue) clase gimnasiale ori civile: in lips'a celor cu cualificatiune receruta mai sus, se primesc si cei cu mai putiena cualificatiune, ér la cas când nu vor recurge individi cualificati, se primesc si preparandi absoluti: dar alegerea acestor'a se considera de nimicita in cazul déca la terminul procsim al esamenelor de cualificatiune nu se va cualifica, si se va deschide concurs nou.

Alegendul invetiatoriu pentru sum'a espusa in punctul 4. va avé a tiené si implini cantoratul in biserica, a-participa la tóte inmormentarile dela 7 (siepte) ani in susu, la parastase si cununii, fora alta tacsa.

Recurentii vor avé a-se presenta in vre-o Dumineca, seu serbatóre pana la terminul alegerei in S. Biserica din Cladov'a, spre a-si areta desteritatea in cantare si tipic.

Recursele astfelu instruite, si adresate comitetului parochial din Cladov'a, pana inclusive in 12-24 Decemvre a. c. sunt a-se tramite Multonoratului Domnu Iosif Vuculescu, inspector cercual de scóle in Sioimosiu u. p. Radna comitetulu Aradului, cele mai tardiu iurate nu se vor lua in consideratiune.

Cladova 15/27 Noemvre 1892.

Pentru comitetul parochial:

Michail Jurca, m. p.

presidele comitetului.

In contielegere cu mine: IOSIF VUCULESCU, m. p.
inspector de scole.

—□—